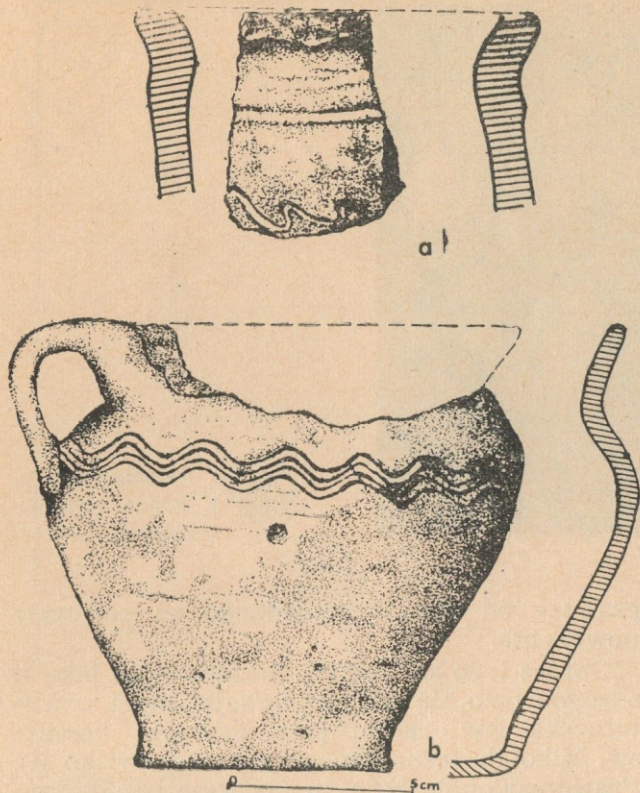
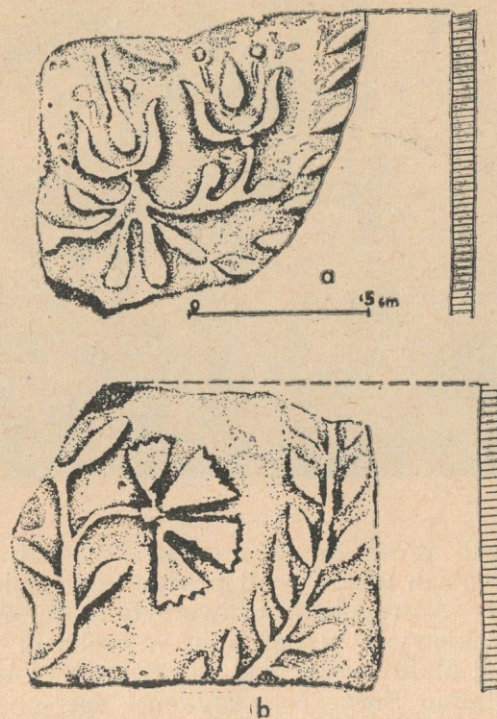

Ryc. 5. Jarosław m. pow. Wzgórze Benedyktynek. a — fragment wczesnośredniowiecznego naczynia; b — naczynko z jamy nr 1.

Rys. E. Kalinowska

Ryc. 6. Jarosław m. pow. Wzgórze Benedyktynek. a—b — ułamki kafli średniowiecznych.

Rys. E. Kalinowska

Miejmy nadzieję, że dalsze badania na tym obiekcie mogą przynieść niezmiernie ciekawe materiały związane z początkiem Jarosławia.

Podczas badań ekipa archeologiczna korzystała z pomieszczeń Internatu Liceum Sztuk Plastycznych. Dyrektorowi Liceum mgr Edwardowi Kieferlingowi, jak również kie-

rownictwu Muzeum w Jarosławiu oraz Stowarzyszeniu Miłośników Jarosławia składam serdeczne podziękowanie za udzieloną pomoc. Również Dyrektorowi Technikum Budowlanemu w Jarosławiu składamy podziękowanie za wyrażenie zgody na przeprowadzenie badań.

Przypisy:

¹ Fr. Siarczyński, *Wiadomość historyczna i statystyczna o mieście Jarosławiu*, Lwów 1826, s. 2; Zob. też A. Wondaś, *Lechickie Jarosławia początki*, Rocznik Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia 1945/46/47, Jarosław 1947, s. 9-16.

² Zob. A. Wondaś, *Lechickie...*, s. 15.

³ Archiwum Diecezji Przemyskiej w Przemyśle.

⁴ A. Kunysz, *Działalność Działu Archeologicznego Muzeum Okręgowego w Rzeszowie w roku 1961*, *Wiadomości Archeologiczne*, t. XXX, W-wa 1964, s. 212.

⁵ W badaniach tych pod kierunkiem naukowym prof. prof. dr R. Jamki i Fr. Wokroja udział wzięli archeolodzy: A. Kunysz, E. Pudelko oraz antropolodzy: A. Malinowski i Jan Strzałko z Uniwersytetu w Poznaniu, A. Kaczanowski z Uniwersytetu w Krakowie oraz Krystyna Jaworska i Bogdan Łuczak z Uniwersytetu w Łodzi, wraz z zespołem studentów antropologii z Poznania.

⁶ Zob. artykuł A. Malinowskiego w niniejszym wydawnictwie.

Andrzej Malinowski

Badania antropologiczne na cmentarzyskach w rejonie byłego klasztoru Benedyktynek w Jarosławiu

W lipcu 1966 roku dokonywane były antropologiczne badania wykopaliskowe na dwóch cmentarzyskach szkieletowych zlokalizowanych na terenie dawnego osiedla miejskiego w Jarosławiu.

Prace finansowe były przez Katedrę Antropologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz przez Komitet Antropologiczny Polskiej Akademii Nauk. Z ramienia tych instytucji pracami ekspedycji wykopaliskowej

Ryc. 1. Jarosław m. p.,
stan. 1. Prace wykopaliskowe.

kierował prof. dr Franciszek Wokroj, zaś w badaniach udział brali pracownicy naukowcy Katedry Antropologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w osobach: mgr Andrzej Malinowski, mgr Jan Strzałko i лаборant Stefan Sorge oraz studenci specjalizacji antropologicznej tegoż Uniwersytetu: Izabela Lamch, Krystyna Krzyżaniak, Irena Kunicka, Mieczysław Kurzawa, Halina Pajdzińska, Honorata Pauksto, Maria Ptak, Bożena Skrzypczyńska, Krystyna Smyk. Oprócz wymienionych z ekspedycją współpracowali antropologowie: mgr Krzysztof Kaczanowski z Katedry Antropologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, mgr Krystyna Jaworska i mgr Bogdan Łuczak z Katedry Antropologii Uniwersytetu Łódzkiego oraz archeolodzy: mgr Antoni Kunysz i Edward Pudelko z Przemyśla. Łącznie z pracownikami fizycznymi zatrudnionych było 25 osób. Konsultantem akcji był też Konserwator Zabytków Archeologicznych Woj. Rzeszowskiego mgr K. Moskwa.

Dokonywane prace badawcze miały na celu zlokalizowanie i częściową eksplorację dwóch cmentarzysk szkieletowych usytuowanych na terenie dawnej osady miejskiej, gdzie obecnie znajdują się zabudowania byłego klasztoru Benedyktynów.

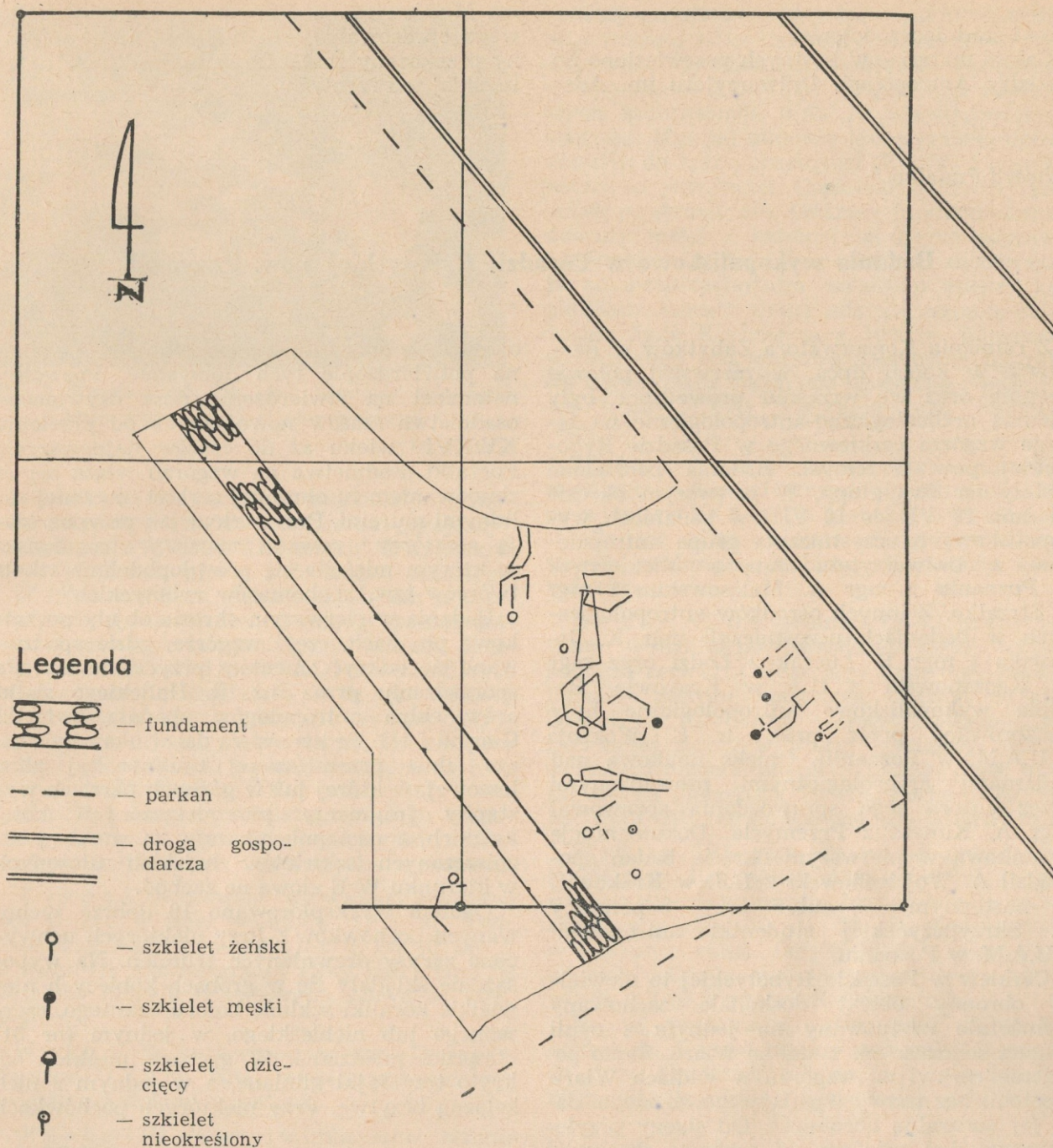
Jako pierwsze (Ryc. 1) zostało rozkopane cmentarzysko założone przez zakon Benedyktynów. Przypuszczalnie grzebane na nim były zakonnice i zapewne związane z klasztorem inne osobistości. W trakcie prac wykopaliskowych, (których dokonywano na przestrzeni 50 m²) okazało się, że cmentarzysko to pochodzące z około XVII w. zostało zniszczone częściowo przez zaborców austriackich a następnie przez prace niwelacyjne, które współcześnie wykonywano na terenie przylegającym do budynku poklasztornego. Natomiast natrafiono tam na liczne skupiska przemieszanych kości ludzkich oraz na liczne skupiska nikłych fragmentów kości zwierzęcych. Prócz tego na terenie tym bardzo licznie występowały fragmenty ceramiki, która według archeologów A. Kunysza i E. Pudelki datowana jest po-

cząwszy od okresu rzymskiego aż po czasy nowożytne.

Oprócz tego stanowiska (oznaczonego jako I) zdecydowano się na eksplorację części cmentarzyska istniejącego przy dawnym kościele św. Mikołaja (oznaczonego jako stanowisko II). Prawdopodobnie było to pierwsze cmentarzysko na terenie dawnego Jarosławia mające związek z istniejącą tam pierwszą osadą miejską, o czym wzmiankują miejscowe kroniki historyczne. Najprawdopodobniej cmentarzysko to użytkowane było już w XIII w. Z dostarczonego nam łaskawie przez dyrektora Muzeum w Jarosławiu dr K. Gottfrieda odpisu ze sprawozdania z wizytacji biskupa Sierakowskiego wynika, że już w roku 1755 miejscowi proboszczowie mieli zakazywać dalszego grzebania tam zmarłych.

Ze względu na założony na tym terenie ogród warzywny można było rozkopać w tym sezonie około 35 m² stwierdzając tam zaleganie szkieletów w kilku warstwach począwszy od głębokości 55 cm do około 110 cm od darni. Na rozkopanym terenie odsłonięto część fundamentu o szerokości około 60 cm należącego do niezidentyfikowanego obiektu (resztki budowli sakralnej względnie wojskowej?). Na wierzchu tego fundamentu wykonanego z białego piaskowca znaleziono 2 monетки austriackie z 1776 roku. W jednym miejscu pod fundamentem stwierdzono też zaleganie części szkieletu ludzkiego, a więc pochówki tamtejsze były starsze od resztek odkrytej budowli.

W obrębie wykopu występowały liczne fragmenty ceramiki, wśród której były niekiedy fragmenty pochodzące z okresu rzymskiego oraz ze średniowiecza. Ogółem w rozkopanym terenie zdążono odkryć i wyeksplorować 14 szkieletów ludzkich. W liczbie tej znajdowało się 5 prawie kompletnie zachowanych szkieletów, 5 szkieletów niekompletnych, które zapewne zostały zniszczone przez wkopy podczas grzebania później zmarłych i 4 luźno położone czaszki. Najprawdopodobniej wśród pochowanej ludności znajdowało się 4 mężczyzn, 7 kobiet i 3 dzieci, których płci ze względu na wiek

Ryc. 2. Jarosław m. p., stan. 2. Rzut poziomy grobów w arze III.

nie można było określić. Odnosnie struktury wieku zmarłych, to była ona następująca: 2 osobników w wieku Infans I, 1 osobnik Infans II, 4 osobników Adultus, 1 osobnik Adultus/Maturus, 5 osobników Maturus i 1 osobnik w wieku Maturus/Senilis. Prawie wszystkie szkielety były położone na grzbiecie a ich kończyny dolne były wyprostowane. Wyjątkiem od tego był jeden szkielet zapewne męczyzny, który położony był na brzuchu twarzą ku dołowi, a jego prawa kończyna dolna była podkurczona przy zupełnym braku kości należących do kończyny lewej. Oś szkieletu była na linii wschód-zachód głową ku wschodowi. Odnosnie do orientacji innych szkieletów, to 2 zorientowane były głową na południe, 3 na południowy zachód, 3 na zachód i 1 na północ. Nie stwier-

dzono śladów jakiegokolwiek wyposażenia szkieletów.

W 6 przypadkach na podstawie pomiarów długości niektórych kości można było wyliczyć wzrost zmarłych. Dla 3 mężczyzn wynosił on średnio około 1662 mm (kolejno w przybliżeniu: 1792 mm — wzrost wysoki, 1595 mm — wzrost bardzo mały, 1600 mm — wzrost mały). Dla 3 kobiet przeciętny wzrost wynosił 1587 mm (kolejno w przybliżeniu 1573 mm — wzrost średni, 1611 mm — wzrost wysoki, 1577 mm — wzrost średni). Poczynione pobieżne obserwacje czaszek wykazują, że mężczyzn charakteryzuje czaszka nadkrótka, szeroka twarz, średnioszerokie czoło, średnioszeroki nos i niskie oczodoły. Czaszki kobiet różnią się tym od męskich, że są one raczej krótkogłowe,

wąskoczołowe, nadszerokotwarzowe, szeroko-nose i średniooczodołowe.

Całość materiałów kostnych przewieziono do Katedry Antropologii Uniwersytetu im. Ada-

ma Mickiewicza w Poznaniu celem szczegółowego opracowania, zaś materiał archeologiczny przekazany został do Muzeum Ziemi Przemyskiej w Przemyślu.

Edward Pudelko

Badania wykopaliskowe w Posadzie Rybotyckiej pow. Przemyśl

Z ramienia Konserwatora Zabytków w Rzeszowie w końcu lipca, w pierwszej połowie sierpnia oraz we wrześniu prowadzone były badania archeologiczno-antropologiczne na terenie wzgórza cerkiewnego w Posadzie Rybotyckiej pow. Przemyśl. Badania podzielone zostały na dwa etapy. W pierwszym okresie od dnia 19 VII do 10 VIII w badaniach wykopaliskowych uczestniczyła grupa antropologów z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu z mgr A. Malinowskim i mgr J. Strzałko. Z innych ośrodków antropologicznych w badaniach uczestniczyli mgr K. Jaworska i mgr B. Łuczak z Łodzi oraz mgr K. Kaczanowski z U.J. w Krakowie. Badania wykopaliskowe antropologiczne były nadzorowane przez prof. dr F. Wokroja z U.A.M. w Poznaniu. Opiekę naukową nad badaniami archeologicznymi prowadzonymi przez autora tego sprawozdania sprawował mgr A. Kunysz z Przemyśla. Dokumentację rysunkową w pierwszym okresie badań sporządził A. Wojciechowski z U.J. w Krakowie, w następnym — autor przy współpracy B. Skrzypczyńskiej studentki antropologii z U.A.M. w Poznaniu.

Cerkiew w Posadzie Rybotyckiej to niewielki obronny obiekt doskonale zachowany i świetnie usytuowany na jednym z cypli wzgórz schodzących w dolinę Wiaru. Samo położenie cerkwi na wzgórzu w widłach Wiaru i potoku bez nazwy wpadającego do niego, daje jej naturalną obronność. Od strony przylegającego doń wzgórza od zachodu obronność obiektu została wzmocniona przez przekopanie głębokiego wąwozu, który został następnie zaadaptowany przez drogę.

Prace wykopaliskowe prowadzone w pierwszej fazie ograniczyły się do wstępnego rozpoznania funkcji (widocznych w niektórych miejscach spod bujnej roślinności) niewielkich fragmentów murów oraz do uchwycenia zasięgu i częściowego przebadania cmentarza przycerkiewnego. Liczono się także z możliwością istnienia tu osadnictwa prehistorycznego. Badania prowadzono przecież w dolinie Wiaru, a więc na jednym z bardziej ruchliwych szlaków komunikacyjnych łączących tereny Małopolski ze Wschodem. Z żyzną doliną Wiaru związane są duże skupiska osadnictwa prehistorycznego (Sierakośce¹, Kormanice²) badane w ostatnich latach.

Niestety badania archeologiczne na wzgórzu cerkiewnym, u jego stóp oraz w najbliższej

okolicy nie dały żadnych rezultatów i dowodów na potwierdzenie tych domysłów. Pozwoliły natomiast na stwierdzenie dość ożywionego osadnictwa czasów nowożytnych od przełomu XV/XVI³ wieku aż do czasów najnowszych. Początki osadnictwa na wzgórzu wiążą się ze zbudowaniem tu obronnej cerkwi otoczonej solidnymi murami. Przy cerkwi jak przypuszczają niektórzy⁴ powstał monastyr bazyliński, w którym mieściła się prawdopodobnie szkoła twórców tzw. „bohomażów rybotyckich”.

Badania w pierwszym okresie objęły początkowo póln.-zach. część wzgórza, gdzie spodziewano się odkryć cmentarz przycerkiewny. Po sporządzeniu przez inż. R. Halickiego siatki arów ekipa antropologów zbadała ćwiartki C arów 1 i 2. Pod warstwą darni ukazał się zarys silnie przemieszanej brudnożółtej gliny lessowej, w której już w górnych partiach wystąpiły fragmenty przemieszczonych kości ludzkich, a następnie ukazały się warstwy nie zniszczonych szkieletów ludzkich ułożonych w kierunku W-E głową na zachód.

Ogółem wyeksplorowano 19 dobrze zachowanych pochówków⁵. Przy niektórych uchwyciono zarysy drewnianych trumien. Na wyposażenie składały się w grobach kobiecych niewielkie koraliki szklane koloru czarnego, czerwonego lub niebieskiego, w jednym (nr 31) obrączka miedziana. W grobach męskich odkryto trzy fajki gliniane, a w jednym z nich żelazną brzytwę. Przy niektórych pochówkach

Ryc. 1. Posada Rybotycka pow. Przemyśl. Widok odkrytych schodów ze strony wschodniej wzgórza, w głębi cerkiew.

Fot. A. Kunysz